

HOGYAN KÉSZÍTSÜNK KÖNNYEN ÉRTHETŐ SZÖVEGET?²

A könnyen érthető szöveg mindig több ember közös munkájának az eredménye, és a Netzwerk Leichte Sprache (magyarul: Könnyen Érthető Nyelvért Hálózat) szellemében ez a munka minden esetben inkluzív.

I. A könnyen érthető információ készítése inkluzív együttműködést jelent

A fordítás kiinduló pontja mindig az eredeti, standard nyelven vagy, ahogy gyakran nevezik: „nehezen érthető nyelven” írt szöveg. Ezzel a kifejezéssel azt szeretnék érzékeltetni, hogy az általánosan elfogadott szövegek gyakran nehezen érthetőek az olvasók számára. Már a fordítás megkezdése előtt számos egyeztetésre van szükség. A könnyen érthető formában elkészült szöveg általában sokkal hosszabb, mint az eredeti szöveg, mert például egyes szavakat és összefüggéseket részletesebben el kell magyarázni, megváltozik a szöveg formátuma, és képi magyarázatokra is szükség van. Ezért szükséges még a fordítás megkezdése előtt tisztázni, mely információk nélkülözhetetlenek, hol lehet esetleg rövidíteni.

1 Carola Nagel 1987-ben született Ehringshausenben (Németország). Irodalmat és etikát tanult a konstanzi és augsburgi egyetemen. Jelenleg az augsburgi Fach-Zentrum für Leichte Sprache (magyarul: Könnyen Érthető Nyelvért Központ) munkatársa. Szövegeket fordít könnyen érthető nyelvre és képeket tart a könnyen érthető kommunikációról. Részt vesz a fordítók képzésében is, akik az eredeti standard nyelven készült szövegeket könnyen érthető változatban készítik el.

2 Szerkesztő: Netzwerk Leichte Sprache e.V. Verlagshaus Römerweg GmbH, Wiesbaden 2021, S. Matrix Verlag; ISBN:978-3-7374-1158-5. A német nyelvű tanulmány eredeti megjelenési helye: Nagel, Carola (2021): Wie ein Text in Leichter Sprache entsteht. In: Netzwerk Leichte Sprache e.V. (Szerk.): Leichte Sprache verstehen. Wiesbaden: S. Marix, 43–46. A német nyelvű tanulmány könnyen érthető változatának eredeti megjelenési helye: Nagel, Carola (2021): So wird eine Übersetzung in Leichte Sprache gemacht. In: Netzwerk Leichte Sprache e.V. (Szerk.): Leichte Sprache verstehen. Wiesbaden: S. Marix, 229–235.

Magyar nyelvre fordította: dr. Sárvári Tünde főiskolai docens. A nyelvi lektor: dr. Horváth Péter László mb. főiskolai docens volt.

II. A fordítás

A fordítást az erre a speciális feladatra kiképzett fordítók készítik el. Több lehetőség van arra, hogy valaki elvégezzen egy ilyen képzést. Aki a Netzwerk Leichte Sprache tanúsítványát szeretné megszerezni, annak az előírásoknak megfelelő oktatáson kell részt vennie. Jelenleg 8 napos képzések vannak, ahol az előre megadott tematika szerint a könnyen érthető nyelv alkalmazásának legfontosabb elemeit, például a könnyen érthető nyelvi szintre történő fordítás szabályait, vagy az értelmi sérült ellenőrkkel való közös munka módját ismerhetik meg a résztvevők.

1. Főcél: egyértelmű, könnyen érthető szavak megtalálása

A fordítás során a fordító arra törekszik, hogy az eredeti szöveget könnyen érthető változatra alakítsa át. Ehhez a Netzwerk Leichte Sprache által meghatározott fordítási és szövegalkotási szabályok egyrészt előírások, amelyekhez a fordítók tartják magukat, másrészt támpontok, amelyek megmutatják, hogyan járhat el a fordító. Ilyen szabály például, hogy a fordító egyszerű szavakat használjon, mellőzze a szakkifejezéseket és idegen szavakat, illetve ha a használatuk elkerülhetetlen, akkor magyarázza meg a jelentésüket. Rövid mondatokat írjon, egy mondat lehetőség szerint csak egy információt tartalmazzon. Mindent a lehető legkonkrétabban magyarázzon el és nevezzen meg.

2. A könnyen olvashatóság segíti a megértést

A könnyen érthetőség mellett a könnyen olvashatóság is fontos elem. A könnyen olvasható változatban készült szövegek már első ránézésre is másképp néznek ki, mint a megszokott szövegek. Legtöbbször a kötőjellel elválasztott összetett szavakat veszik észre. (A fordító megjegyzése: A német nyelv egyik leggyakoribb szóalkotási formája az összetett szavak képzése. Az összetett szavakat a német helyesírás szabályai szerint mindig egybeírjuk, így nagyon hosszú szavak keletkeznek, amelyeket nem könnyű azonnal értelmezni.) Ezért a könnyen érthető változatban a német „Schwerbehindertenausweis” „Schwerbehinderten-Ausweis”, a „Geldgeschenke” „Geld-Geschenke”, a „dazugehören” pedig „dazu-gehören” formában jelenik meg. A szavak ilyen módon történő elválasztása megkönnyíti az olvasást, és segít a szöveg megértésében is. Az ezzel kapcsolatos szabály megengedő: a fordítóra bízva, hogy él-e ezzel a *lehetőséggel*. Minden esetben külön-külön kell mérlegelni, melyik írásmód segíti legjobban a megértést.

III. A szöveg formátuma

A szöveg formázása ugyancsak fontos szempont a könnyen olvasható szövegek készítésekor. A betűméret és a sortávolság is nagyobb, minden mondat új sorban kezdődik, a szöveg több bekezdésből áll, és sok alcímet tartalmaz. Ennek eredményeként a szöveg „szellősebb”, ami az olvasáshoz támogatást igénylő személyek számára könnyebben olvashatóvá teszi a szöveget. A fő mondanivaló eltérő betűszínnel szedése vagy a félkövér kiemelések is segítik a szöveg könnyebb olvashatóságát és értelmezését.

IV. A képek szerepe

Végül, de nem utolsósorban a könnyen érthető változatban készült szövegeknél magyarázó erejű képeket is alkalmazunk. A fordítóknak kell a megfelelő képekről is gondoskodniuk. A képeknek kifejezetten nem a díszítés, az illusztrálás a funkciójuk. Minden esetben a szöveg tartalmának könnyebb értelmezését kell, hogy lehetővé tegyék. Az olvasók a szövegen belüli tájékozódásra is használják a képeket, például amikor egy konkrét szövegrészt keresnek, amit még egyszer szeretnének átolvasni. A képek ezen kívül a szöveget optikailag is élvezhetőbbé teszik, és a kevésbé gyakorlott olvasókat is arra bátorítják, hogy elolvassák a szöveget.

A képek kiválasztását elsősorban a szöveg fajtája befolyásolja. Néha a fotók, máskor inkább az ábrák vagy a rajzok megfelelőbbek. A képek mérete és formája is változtatható.

V. Az érthetőség ellenőrzése

Ha elkészült az eredeti szöveg fordítása és a könnyen olvasható arculata, akkor a könnyen érthető változatot megkapják az ellenőrök. Az ő feladatuk, hogy megvizsgálják, valóban könnyen érthető és könnyen olvasható-e az elkészült anyag.

1. Könnyen érthető és könnyen olvasható anyagról csak akkor beszélhetünk, ha ebben a munkában az ellenőrök is részt vettek

Az ellenőrök olyan emberek, akik maguk is támogatást igényelnek a szövegek értelmezéséhez, azaz értelmi sérült személyek. A Netzwerk Leichte Sprache a fordítókhöz

hasonlóan az ő számukra is szervez tanúsítványt adó képzéseket. A hatnapos képzés során megtanulják a leendő ellenőrök, hogyan járjanak el az ellenőrzésnél, mire figyeljenek. A képzés fontos eleme, hogy erősítse a résztvevők önbizalmát és bátorságát, ugyanis nem könnyű kimondani, hogy nem értünk valamit.

Az ellenőrök a képeket is megvizsgálják: Jól illenek a szöveghez? Jól és könnyen értelmezhetőek?

2. Az ellenőrök segítői

Az ellenőrök munkáját ún. ellenőr-asszisztensek segítik. A könnyen érthető nyelvvel foglalkozó intézményekben, például gyakran valamely védett munkahelyen belül (németül *Werkstatt*), az ellenőrök csoportokat alkotnak, amelyek rendszeresen találkoznak, és ellenőrzik a kapott szövegeket. Különböző módszereket alkalmazhatnak: közösen elolvassák a szöveget, vagy mindenki egyénileg teszi ezt, esetleg ezt a két módszert ötvözik. Az ellenőrök megjelölik a szövegben azokat a részeket, amelyeket nem értenek. Az asszisztensek kérdéseket tesznek fel a szöveggel kapcsolatban, illetve beszélgetést kezdeményeznek, hogy megbizonyosodjanak arról, valóban érthető-e a szöveg az ellenőrök számára.

Néhány könnyen érthető nyelvvel foglalkozó iroda vagy intézmény főállásban alkalmaz ellenőr-asszisztenseket, máshol a fordítók közvetlenül az ellenőrökkel egyeztetnek. A Netzwerk Leichte Sprache mindkét megoldási lehetőséget alkalmazza. A legfontosabb az, hogy a szövegeket legalább két ellenőr is elolvassa, és a megjegyzéseik ezután eljussanak a fordítókhoz.

VI. Szükség szerint: újabb átdolgozás, újabb ellenőrzés

Az ellenőrök mindent megértettek? Akkor megjelenhet a szöveg. Voltak még megértési nehézségek? Akkor a fordítóknak újra át kell dolgozniuk a szöveget: például egy még könnyebben érthető szót kell találniuk, vagy valamit még érthetőbben el kell magyarázniuk, esetleg a bekezdések sorrendjén kell változtatniuk, hogy a szöveg még érthetőbb és logikusabb legyen az olvasó számára.

A szöveg újabb változatát ismét ellenőriztetni kell. Ha a változtatások és ez által az egész szöveg is érthető, elkészült a végleges fordítás.

Így készül a könnyen érthető fordítás

Fordításkor először van egy nehezen érthető szöveg.

A fordítás után a szöveg már könnyen érthető.

Fordításkor sokan dolgoznak együtt.

Fordításkor mindig fogyatékos emberek és **nem** fogyatékos emberek dolgoznak együtt.

Így is szoktuk mondani: befogadó együttműködés.

A fordítás legfontosabb lépései

A szöveg fordítása

A fordítást a könnyen érthető nyelvhez értő, képzett fordítók végzik.

A németországi **Können Értető Nyelvért Hálózat** van fordítóképzése.

A fordítók betartják a **Können Értető Nyelvért Hálózat** fordítási szabályait.

Fordítás után a szöveg nagyon könnyen érthető.

A fordítók például:

- könnyen érthető szavakat keresnek a nehezen érthető szavak helyett,
- rövid mondatokat írnak a hosszú mondatok helyett,
- a nehezen érthető szavakat elmagyarázzák.

A könnyen érthető szövegeket könnyen el lehet olvasni.

Például a sor végén elválasztott szót nehéz elolvasni.

Könnyen olvasható szövegben
a szót a sor végén **nem** választjuk el.

Ha egy szó **nem** fér el egy sorban,
akkor a szót a következő sorba írjuk.

A szöveg külalakjának a megváltoztatása

A fordítók megváltoztatják a szöveg külalakját is.

Például nagyobb méretű betűket használnak
a kisebb méretű betűk helyett.

Néhány szóhoz **vastag betűtípust** vagy **színes betűtípust** használnak.

A szöveg jó külalakja segít az olvasásban.

Képek kiválasztása

A könnyen érthető szöveget még könnyebb úgy megérteni,
ha könnyen érthető képeket is használunk.

A fordítók a szöveghez a szöveget jól magyarázó képeket választanak.

A szöveg érthetőségének ellenőrzése

Ellenőrök ellenőrzik a fordítás érthetőségét.

Az ellenőrök például ellenőrzik:

- Minden szót könnyű megérteni?
- Az egész szöveget is könnyű megérteni?
- A képek könnyen érthetőek?
- A képek segítik a szöveg megértését?

Az ellenőrök csak értelmi sérült emberek lehetnek.

Az ellenőröket például

a németországi **Können Érthető** Nyelvért Hálózat tanítja.

**Können érthető szövegről csak akkor beszélünk,
ha az érthetőséget ellenőrök ellenőrizték.**

Németországban legalább 2 képzett ellenőr ellenőrzi minden fordítás érthetőségét.

Az ellenőrök munkáját asszisztensek támogatják.

Az asszisztensek például fontos kérdéseket tesznek fel az ellenőröknek a szövegről.

Az asszisztensek az ellenőrzés tapasztalatait elmondják a fordítóknak.

Például elmondják, hogy az ellenőrök melyik szót **nem** értik.

Van olyan, amikor a fordítók támogatják az ellenőrök munkáját, és **nem** az asszisztensek.

A támogatás minden németországi

Können Érthető Információs Központban másképp működik.

A szöveg javítása és a javított szöveg újabb ellenőrzése

Most már mindent értenek az ellenőrök?

Igen?

Akkor kész a fordítás.

Az ellenőrök még mindig **nem** értenek mindent?

A fordítók megint kijavítják a fordítást.

Például:

- még könnyebben érthető szót keresnek,
- vagy könnyen érthetően elmagyarázzák a még mindig nehezen érthető szó jelentését.

Az ellenőrök minden javítás után ellenőrzik az érthetőséget.

**A fordítás csak akkor fejeződik be,
amikor az ellenőrök mindent értenek.**

Ez a szöveg a következő szakszöveg könnyen érthető összefoglalója:

A szakszöveg címe:

Hogyan készítsünk könnyen érthető szöveget?

A szakszöveget Carola Nagel (így ejtsd ki: Károlá Nágel) írta.

A szakszöveg könnyen érthető fordítását is
Carola Nagel (így ejtsd ki: Káróla Nágel) készítette.

A könnyen érthető szöveg érthetőségét és a képeket
Maria Hütter-Songailo (így ejtsd ki: Márijá Hütter-Szongájló)
és Tanja Greisel (így ejtsd ki: Tányjá Grájzel) készítette.

Maria (így ejtsd ki: Márijá) és Tanja (így ejtsd ki: Tányjá)
Németországban élnek,
és Augsburgban (így ejtsd ki: Augsburgban) dolgoznak
a Káritász nevű szervezetnél (CAB gGmbH).

Képek: © cjd Erfurt

A magyar nyelvű fordítást készítette: Horváth Péter László

A magyar nyelvű fordítás érthetőségét ellenőrizte: Sallai Ilona

A magyar nyelvű fordítást az eredeti német szöveggel összehasonlította:
Sárvári Tünde

